

Ukrcaj na brodu »Knez«

Josip Splivalo, S. Francisco - Cal

IX U ZIMI I BURI

Bacanje konopa i povlačenje na pramcu broda pri dolasku i odlasku nije bilo teško ni kad je bilo vjetera i zime, ali kad je pljuštala kiša bio bih mokar kao miš, a noge bi škripale u mokrim cipelama. A najteže je svima bilo kad bismo teglili maone, prazne i pune i na brod potezali duge i debele konope, jer se na našem »Knezu« sve vršilo golim rukama... Zašto će brodovlasnici potrošiti za jedan mali vinč, kad oni osobno ne će konope i teret potezati? Za kiše nije bilo načina osušiti se, premda bih odmah skočio do kuhinje, jer je pruga od Omiša do Splita bila kratka, a pristajalo se u nekoliko mjesta. Kad u Dalmaciji kiši, izgleda da se cijela nebesa razlijevaju. Kad bismo stigli u Split, mokar bih morao poskakati van i kupiti potrebnu hranu, i to po obali, koja je u ono doba, za vrijeme kiše, bila prava bara. Još i danas poslije više decenija, kad je takovo vrijeme, imam osjećaj u nogama kao da gazim po bljuzgi. Ali tu vlagu u mladim danima nisam tako pogubno osjećao. Nahladio bih se, doduše, ali bi i to prošlo. Ali je ipak od toga nešto ostalo, jer kad mornar dađe u neke godine osjeća patnje, koje su se zbile u tijelo, da tu drijemaju i probudu se kad čovjek ostari i oslabi.

Zimi, kad bi stigli u Omiš, morali smo se čvrsto privezati uz gat s nekoliko debelih konopa s pramca i sa krme. Zapravo brod bi se morao odalečiti od gata i učvrstiti konopima na pramcu, a sa jednim mrtvim vezom (»corpo morto«) na krmi. Budući da »Knez« nije imao vinča i tu smo težak lanac mrtvog veza morali rukama i cijelim tijelom potezati. Kad bi za jake južine veliki valovi tukli u krmu, često smo se morali usred noći ustajati i vrući iz postelja potezati konope. Čuvena je bila omiška bura, posestrima bure iz Vrulje, a nije ni naša u Pelješkom kanalu zaostajala. Ali su zostajale za onom u Trstu. Doživio sam jednu takovu kad sam bio ukrčan na parobrodu »San Marco«, a i na probrodu »Marija-B«. Tršćanska je bura poznata svim pomorcima širom svijeta. Ali sam i ovu omišku doživio, i to prilično jaku. Jednog dana kad smo bili na počinku, ili bolje kad smo ostali u Omišu, da se brod očisti i uredi, udari iznenada bura i svakog je časa

sve jača postajala. Kapetan Miće je dobro poznao omišku buru i znao je da ona sve obrije što joj je na putu. Odmah nam naredi da se brod priveže uz gat sa svim konopima što smo imali. Budući da nam je pramac bio prema položaju odakle bura puše, mi smo i lance od sidra upotrebili za privezanje broda. Fijuk vjetera kroz usjeklinu, koju je kroz nedogledne hiljade godina probijala Cetina u golom i sivom masivu Dinare, tog surovog i veličanstvenog bedema omiškog primorja, stizao je do nas prije samog refula. Ali je čovjek bio bespomoćan, da se od njega zaštititi. I sam se morao poleći, prihvatiti se nečega čvrstog, inače bi te vjetar odnio kao pero i valjda potopio. Jedan takav vjehor vjetera je zatresao naš brod kao da je orahova ljuska. Podignuo je jedan čamac iz ležaja te je samo na jednoj kuki ostao viseći, a iz čamca je sve poletilo i nestalo. Sanduci u kojima su na palubi smješteni pojasevi za spasavanje otvorili su se i svi pojasevi letjeli zrakom među ošamućenim galebovima. Sve pomično je s palube nestalo. Na gatu, uz koji smo bili privezani, bilo je nekoliko bačava punih vina. I njih je vjetar u more bacio i odagnao put Brača. Tako nas je eto jedna čestita bura dobro obrijala, a i naše brodovlasnike i to sve bez sapuna. Vraška je ta omiška bura. Zbog toga su valjda Omišani tako i jaki i otporni. Nije šala, tu je bilo gnijezdo čuvenih i opasnih omiških gusara koji su zadavali jada mletačkoj republici. Pa smo eto u vjetrovitu čud i mi na »Knezu« osjetili. Taj je vjetar znao u Omišu učiniti znatne štete. Razmlatio bi prozore, rasklimao vrata, odnio kupe s krovova, a znao bi nekada i cijeli krov kuće razvaliti. Pričalo se, da je jednom bacio nekoliko željezničkih šina, koje su bile složene na gatu. A kad bi gnijilo šiloko zapuhalo, valovi bi se proljevali preko gata uz kojeg smo bili privezani. Brod bi se pomicao naprijed i natrag i na jedan i drugi bok kao pijan, a konopi bi se rastezali i most rušio i druge neprilike pravile. U vrijeme velike bure i južnog vjetera valjale bi se bracerne koje su bile privezane uz obalu i njihovi bi se jarboli međusobno tukli kao divlji i konopi i startijole bi im se izmješale i ostale bi tako nemoćno privezane da se ljuljaju dok se vrijeme ne smiri. Bilo je slučajeva da bi jedna bracera tukla u drugu i udarcima učinila rupu na trupu susjedne bracerne, ova bi se napunila vodom i legla na dno mora. Za nevre-

mena nije bilo moguće poduzimati nikakove korake osiguravanja.

Eto, to je druga strana medalje inače pitomog gradića Omiša, kome se putnici-namjernici dive zbog njegove romantične ljepote i skladnosti — kad ne puše bura...

X ITALIJA U RATU

Italija nije ušla u rat protiv Austrije kad je ova napala Srbiju, već je ostala neutralna. Pitanje na čiju će stranu Italija, ako pođe u rat, bilo je u misli i na usnama svijetu. Svak je kod nas u Dalmaciji znao za talijanske apetite na Dalmaciju, koje oni nisu zaboravili ni nakon nezabornog poraza pod Visom 1866, kad je manja i slabija austrijska mornarica s odličnim admiralom Tegethofom i srčanim dalmatinskim mornarima, i ako s drvenim brodovima, potukla hametom i uništila čeličnu talijansku mornaricu admirala Persana. Ovakvi se udarci ne zaboravljaju. Ali je po srijedi bio i časni ugovor Italije s Austrijom i Njemačkom t. zv. Trojni savez. Šta sada? Istina, zapadni saveznici nisu bog zna što držali do talijanske hrabrosti, ali je tada (1915) njima loše išlo i na ruskom frontu i na francuskom. Trebalo je pošto-poto otvoriti još jednu frontu, zaposliti vojsku centralnih sila na još jednom mjestu i tako odteretiti njihovu liniju. Brigo moja pređi na drugoga. Takovi su se, eto, strateški razgovori vodili i u našem malom i zadimljenom salonu, koje sam dobro upamtio.

Talijani, ne budi lijeni, tražili su za svoj ulaz u rat mnogo i od Engleza i Francuza i Rusa, dabome ne njihova nego našeg slavenskog mesa. Pa, iako je to bila teška odluka, sva su ova tri pajdaša na kraju pristala, da

Italiji »dadu« Istru, pola Dalmacije i skoro sve otoke te dosta Slovenije. Ili im je bilo ćaćino. Ali ipak ih je savjest pekla i sve se to držalo u velikoj tajnosti, taj zloglasni Londonski pakt, koji je na kraju bio i osporen ulaskom Amerike u rat i odbijanjem Wilsona, da ga prizna, jer ga on nije ni potpisao. Ali vratimo se mi na naše male dalmatinske prilike u tom času, kad se Italija odlučuje, da zatrupe ratne trube i ode u boj! Tra-la-la-la! Kad nas su u Dalmaciji dolazili, prije rata, siromašni Kalabrezi i vodili majmuna na uzici i njih dvoje-troje s tamburom na lećima, pjatima u ruci i s nekakovim trumbetama na pisak izvodili muziku, zapravo mačju deraču i skupljali sitni novac od znatiželjnika. Eto tako sam ja zamislio i njihov bučni ulazak u rat. To se obično kod nas nazivalo kavanjska strategija, t. j. trla baba lan, da joj prođe dan. Ali su katkad »kavanski« pogledi bili mudriji i dalekovidniji od velikih i vodećih svjetskih političara. Koliko se puta čovjek začudi nekim zaključcima i potezima velikih, vodećih glavešina.

Kako je Italija ušla u rat, kapetan Miće bi recitirao jednu talijansku pjesmicu, jer se tada među mornarima mnogo talijanski govorilo. Početka se te pjesmice još sjećam »Il brigante calabrese, tira soldi dall' Inglese. Per aver un po di terra, intima al' Austria la guerra«. Očekivalo se, da će talijanska vojska pomoću saveznika lako proći granicu i osvojiti cijelu Dalmaciju. Ali austrijska flota je čuvala obalu, a hrvatske regimente zauzele položaje na Soči, preko kojih uopće do kraja rata Italija nije preskočila, dok nije talijanskim slomom od Kabarida (Caporetta) pošlo za Italiju sve do vraga.

Nastavit će se